

COVID-19 – AMENINȚARE ACCENTUATĂ PE CALEA ASIGURĂRII SECURITĂȚII ALIMENTARE A POPULAȚIEI ȚĂRII

*Tudor BAJURA¹, dr. hab., prof.,
Institutul Național de Cercetări Economice, Republica Moldova*

Introducere

Fiind deja la începutul anului doi de răspândire, pandemia COVID-19 cu adevărat reprezintă o provocare puternic accentuată nu numai în ce privește asigurarea securității alimentare, dar și dezvoltării de mai de parte a civilizației umane. Conform unor cercetări specializate, deja la această etapă, deloc aproape de final, practic fiecare familie de pe globul pământesc într-un mod sau altul a suferit de la consecințele negative ale pandemiei susmenționate.

Alături de pierderile vieților omenești, alături de daunele, pricinuite sănătății celor care au supraviețuit, un factor considerabil de risc în această situație îl constituie dispariția accesului (fizic și/sau economic) la produsele alimentare. După cum ne informează mijloacele mass-media, fie și în cea mai bogată țară din lume – Statele Unite ale Americii, în ultimii 12 luni (aprilie 2020 – aprilie 2021) fiecare a cincilea persoană s-a ciocnit cu necesitatea de a ”lupta” pentru obținerea produselor alimentare.

Tot o informație pur și simplu alarmantă obținem de la FAO (Food and Agriculture Organization), care stabilește că nivelul de creștere a prețurilor de piață pentru produsele alimentare în plan global în ultimul an a constituit mai mult de 30 la sută. Evident, pentru țările în curs de dezvoltare, inclusiv, pentru Republica Moldova, problema cercetată, dar și elaborarea măsurilor științific argumentate de combatere a fenomenelor susmenționate de riscuri socio-economice devine foarte actuală.

Acest articol a fost elaborat în cadrul expresiei de interes “Managementul riscurilor și elaborarea măsurilor de atenuare a consecințelor pandemiei COVID-19 asupra securității alimentare a Republicii Moldova”, cifrul 20.70086.25/COV.

Gradul de abodare a temei în literatura științifică

Cu toate că diferite aspecte ale pandemiei COVID-19 sunt pe larg discutate în literatura științifică, atât conținutul cât și metodele de abordare a problemelor în majoritatea lor covășitoare poartă caracterul preponderent medical și sunt orientate spre stabilirea cauzelor apariției virozei SARS-CoV-2, elaborarea metodelor de lecuire a pacienților, înlăturarea consecințelor la etapa de postcovid etc.

Aspectele socio-economice și mai ales, cele legate cu fenomene de malnutriție și subalimentație sunt mai puțin studiate în literatura științifică. Ca excepție pot fi numite lucrări privind blocarea exporturilor și/sau importurilor de produse alimentare din cauza situațiilor epidemiologice periculoase care, de regulă, sunt de ordin local și temporar [1; 2].

Cercetări științifice profunde și detaliate anume a dependenței reciproce dintre COVID-19 și reduceri esențiale a accesului populației (inclusiv în Republica Moldova) la produsele alimentare încă nu au fost efectuate.

Scopul

cercetării îl constituie analiza profundă și elucidarea mecanismelor (instrumentelor, pârghiilor etc.) socio-economice de preîntâmpinare și de contracarare a consecințelor negative, provocate de COVID-19, în primul rând în ce privește menținerea la un nivel înalt al securității alimentare în Republica Moldova.

Metode de cercetare

Dat fiind că cercetarea dată îmbrățișează un șir întreg de probleme socio-economice actuale, importante din mai multe puncte de vedere, metodele aplicate de cercetare sunt la fel de diversificate. Aranjate după cum urmează, ele constituie: analiza logică; comparația; analiza factorială; evaluări calitative și cantitative; sondaj sociologic în spațiul rural al Republicii Moldova etc.

---

¹ © Tudor BAJURA, bajuraiefs@rambler.ru

Rezultate obținute și discuții

Scenariul cel mai eficient al managementului riscului, în cazul dat - pandemiei COVID-19 îl constituie elaborarea și implementarea practică a măsurilor de combatere și/sau, cel puțin, atenuare a consecințelor negative sociale, economice, demografice, ecologice etc., a acestei pandemii și influenței la fel de negative asupra asigurării securității alimentare a țării.

Totodată, în baza evaluărilor prealabile și în baza tendințelor preconizate de desfășurare a evenimentelor susmenționate de criză pe teritoriul Republicii Moldova putem constata nivelul înalt de incertitudine și inprivizibilitate anume acestui component de criză și, mai ales, a consecințelor ei. Reieșind din aceste considerente în prezenta cercetare un accent deosebit este pus pe măsuri de ordin socio-economic general, în primul rând, pe măsuri de restructurare a economiei naționale pe calea optimizării corelației dintre ponderea produselor–marfă și ponderea serviciilor prestate în componența PIB-ului țării.

După cum a fost deja menționat, în prezent ponderea serviciilor în structura PIB-ului Republicii Moldova (datele a.2019) predomină esențial asupra ponderii mărfurilor, constituind 61,6 la sută (ponderea serviciilor) față de 24,9 la sută a mărfurilor.

Evident, fie și exagerat majorate ca ponderea, serviciile prestate aduc un beneficiu important economiei naționale. Se are în vedere, în primul rând, serviciile productive (exemplu, construcții capitale, transportarea mărfurilor și altele), precum și serviciile, preconizate de a fi exportate (exemplu, tehnologii informaționale, unele fragmente a serviciilor de publicitate etc.). Tot în această grupă este necesar să fie incluse serviciile de învățământ, de sănătate și asistență socială, administrare publică și apărare etc., care, de fapt, constituie pilonii principali de stabilitate și dezvoltare durabilă a țării, chiar dacă rezultatele funcționării lor vor fi simțite abia în viitor.

Restul serviciilor, chiar dacă sunt necesare, trebuie să fie dezvoltate în proporții științifice argumentate, rațional plasate pe teritoriul țării și optimal distribuite pe domenii de activitate.

Cu părere de rău, practic nici unul din aceste criterii n-a fost luat în considerație la etapa inițială de reformare a relațiilor economice în Republica Moldova (începutul anilor 90^{zeci} din secolul trecut). Cu excepția scenariului de privatizare - toate celelalte componente ale reformării economiei naționale și adaptării ei la condițiile pieței libere au fost efectuate stihnic, haotic și într-o perioadă relativ scurtă de timp. Deci, practic pe parcursul unui singur deceniu, de fapt – ultimului deceniu din secolul trecut, în Republica Moldova în loc de economie socialistă, excesiv centralizată și birocratizată, a apărut o economie democratică, subordonată legilor pieței, la rândul lor – dominate de corelație dintre cerere și ofertă, fluxurile migraționiste libere a forței de muncă, a mijloacelor financiare, surselor energetice etc.

Evident, de așteptat că sub asemenea circumstanțe să fie "edificat" un pilon economic perfect, bazat pe dimensiuni și proporții armonioase atât în aspect ramural, cât și în plan teritorial, organizațional, structural etc., ar fi fost prea naiv. Totodată, au trecut încă două decenii și abia la ziua de astăzi, în mare măsură sub influență negativă a pandemiei COVID-19, au fost scoase la suprafață (și nu toate) greșeli și disproporții a reformărilor stihnice din primele două decenii de tranziție spre economie de piață.

Privatizarea s-a terminat, reformare trebuie să fie continuată. Sub această lozincă trebuie să fie dezvoltat în primul rând sectorul agricol autohton, unde țărănul împrăștiat cum n-a fost gospodarul adevărat asupra pământului în perioada anilor socialiste așa și nu este nici la ziua de astăzi, dat fiind faptul că în rezultatul privatizării a devenit, în majoritatea absolută a cazurilor, proprietar – arendator, iar toate deciziile privind utilizarea pământului sunt luate nemijlocit de către arendașul.

Conform datelor ultimului Recensământ General Agricol (RGA, a. 2011), de exemplu, 67,76 la sută din suprafața agricolă utilizată în Republica Moldova a fost și este utilizată în cadrul întreprinderilor agricole cu suprafața de 10 ha și mai mult (BNS RM, 2016). Dat fiind că dimensiunea suprafeței privatizate a constituit, în mediu, numai 1,7 ha în calcul la o persoană, devine evident faptul că aproximativ 2/3 din suprafețele agricole în prezent sunt exploatate sub regim de arendă în cadrul, tot aproximativ, a 6109 de întreprinderi agricole mari și/sau mijlocii.

Tot din datele Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova putem concluziona, că mai mult de 93,1 la sută (datele a.2019) din suprafețele agricole, exploatate în cadrul întreprinderilor susmenționate, sunt utilizate pentru producerea culturilor cerealiere și leguminoase boabe, florii soarelui și altor culturi tehnice cu valoarea adăugată scăzută, prețurile de realizare la nivel de costuri, locuri de muncă aproape simbolice etc.

Drept consecință, numărul agricultorilor activi, producătorilor principali de producție-marfă (atât în stare proaspătă, cât și în stare industrial prelucrată) a scăzut de la 765 mii persoane în anul 2000 până la 183 mii persoane în a.2019, adică cu 582 mii persoane sau 76,1 la sută.

Concomitent, conform datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova, datoriile acumulate ale întreprinderilor agricole, care la începutul perioadei de privatizare în masă (Programul Național "Pământ" – anii 1998-2000) au fost practic pedepelin anulate, la începutul anului 2020 au ajuns la nivel de 20,7 mlrd. lei și, evident, vor fi esențial majorate în anii ce urmează.

Următoarea constatare, la fel negativă, dar mai puțin cunoscută și aproape deloc discutată, o constituie faptul că culturi agricole intensive, cu valoarea adăugată sporită, treptat dispar de pe câmpurile satelor Moldovei, produsele alimentare respective fiind înlocuite cu mărfuri de import (carne și produsele din carne, lapte și produsele lactate, legume, cartofi etc.).

Comparație simplă a sectorului agrar (agricultură, silvicultură și pescuit), care, împreună cu toate subramurile industriale ale economiei naționale formează un bloc unic a producătorilor de marfă, cu o singură ramură din sectorul prestării serviciilor, de exemplu, comerțul intern cu ridicată și cu amănuntul, arată, că o bună parte din foștii agricultori în perioada de referință s-au aranjat la lucru anume în această ramură, unde numărul angajaților a crescut până la 144 mii de persoane și în prezent ocupă 16,5 la sută din toată forța de muncă în Republica Moldova.

Ca consecință, după cum a fost deja subliniat, o mare parte din produse, obținute cu contribuția nemijlocită a gastarbaiterilor moldoveni, ulterior sunt importate în Republica Moldova și vândute consumatorilor autohtoni.

Dinamica modificărilor corelației dintre exportul și importul pe unele grupe de produse agroalimentare este reflectată în tab.1 (fig. 1, fig. 2).

După cum urmează din tab.2 (din fig.1 și fig.2), numai cu luarea în considerație celor trei grupe de produse alimentare agricultura autohtonă de la exportul net pozitiv (a. 2000) deja spre a.2005 a intrat în zona negativă în care s-a adâncit semnificativ în anii următori. În prezent importul produselor susmenționate depășește exportul lor cu aproximativ de 130,7 de milioane de dolari SUA anual, subminând, totodată, accesul consumatorilor locali la aceste produse (din cauza prețurilor exagerate), înrăutățind contul curent al balanței de plăți, ba chiar, și poziția investițională internațională netă a Republicii Moldova, care la începutul anului 2020 a constituit minus 5,0 mlrd. dol. SUA.

Cel mai important, însă, este faptul subminării securității alimentare a țării sub condițiile dependenței exagerate a consumatorilor locali de importuri masive fie a legumelor, fie a produselor lactate sau a celor de carne etc.

Tabelul 1

Dinamica și tendințele corelației dintre exportul și importul pe unele grupe de produse agroalimentare în perioada anilor de postprivatizare

Grupe de produse	Export (E)						Import (I)						Diferența, ± (E-I) – exportul net					
	2000	2005	2010	2015	2018	2019	2000	2005	2010	2015	2018	2019	2000	2005	2010	2015	2018	2019
1. Animal e vii, carne și produse le din carne	1457 2.2	3859. 6	2146 5.2	1901 6.1	2137 6.3	1874 2.9	- 6318. 8	- 3376 4.1	- 3443 9.6	- 3435 2.8	- 40851. 3	- 47310. 2	8253. 4	- 2990 4.5	- 1297 4.4	- 1533 6.7	- 1947 5	- 28567 .3
2. Lapte și produse le lactate	8026. 7	1313 5.3	5283. 9	1810 7.3	2361 4.5	1898 8.5	- 806.3	- 1058 4.2	- 2557 0.5	- 3246 9.7	- 55108. 9	- 64580. 4	7220. 4	2551. 1	- 2028 6.6	- 1436 2.4	- 3149 4.4	- 45591 .9
3. Legume , plante și rădăcin i alimentare	1827. 2	4797. 1	8767. 5	9183. 1	7069. 8	9358. 3	- 4342. 4	- 8722. 8	- 3017 2.3	- 2552 8.4	- 53585. 1	-65942	- 2515. 2	- 3925. 7	- 2140 4.8	- 1634 5.3	- 4651 5.3	- 56583 .7
Total pe 3 grupe	2442 6.1	2179 2	3551 6.6	4630 6.5	5206 0.6	4708 9.7	- 1146 7.5	- 5307 1.1	- 9018 2.4	- 9235 0.9	- 14954 5.3	- 17783 2.6	1295 8.6	- 3127 9.1	- 5466 5.8	- 4604 4.4	- 9748 4.7	- 13074 3

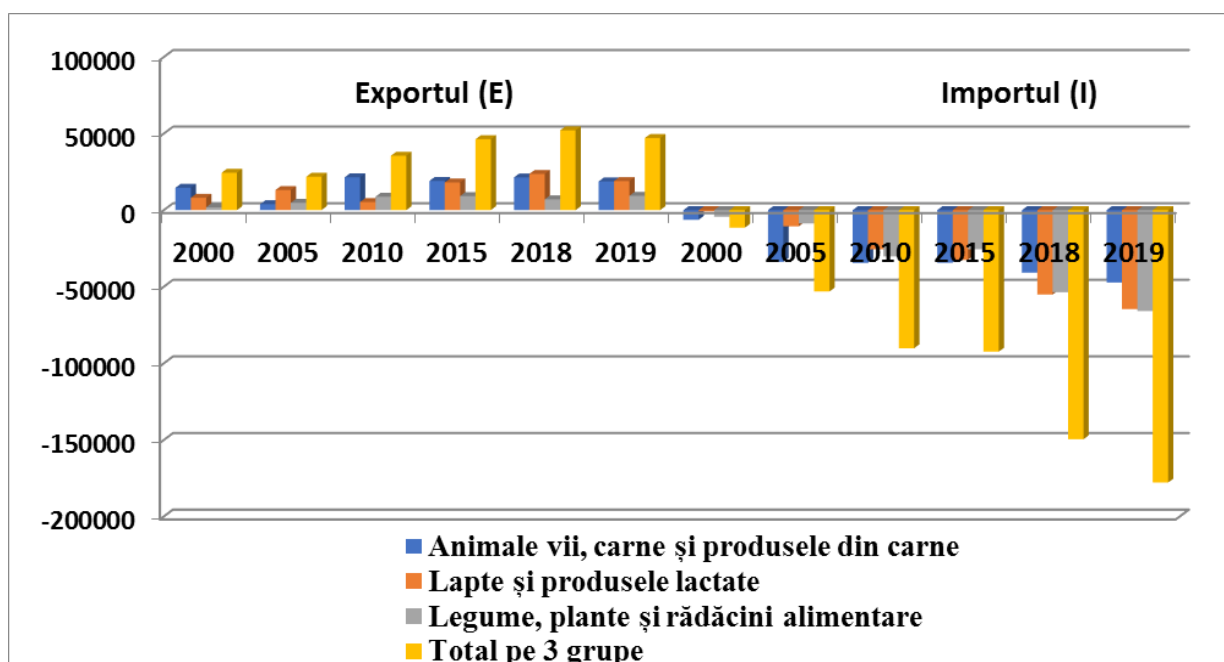

Fig.1. Dimensiuni economice și corelația dintre exportul și importul pe unele grupe de mărfuri agroalimentare

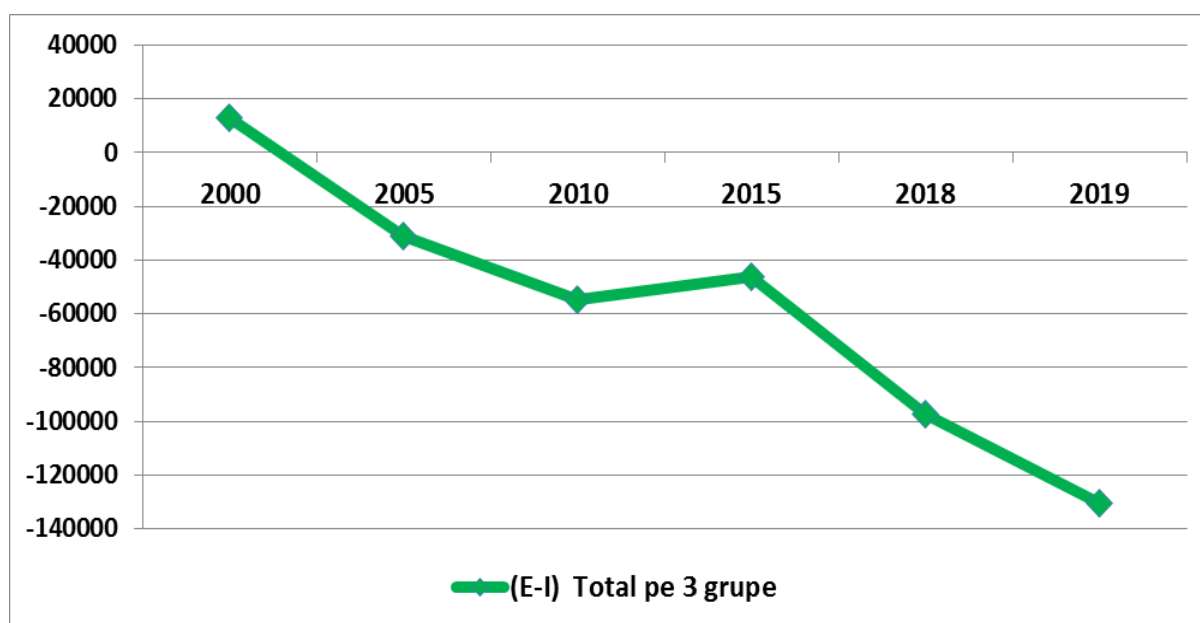

Fig.2. Reflectarea grafică a corelației dintre export și import pe unele grupe de produse agroalimentare (mii dol. SUA)

Lipsa producției proprii în condițiile economiei de piață liberă este imediat substituită prin import. De menționat că în țările OECD nivelul zilnic de consum al produselor animaliere deja este la nivel de 1000 Kcal pe cap de locuitor, care, evident, trebuie să fie apreciat ca un indicator orientativ și pentru Republica Moldova.

Cu părere de rău la ziua de astăzi indicatorul susmenționat în Republica Moldova este aproape de 2 ori mai mic și se află în permanentă scădere. Fiind apreciată după cum urmează ...”în a.2018 în Republica Moldova volumul de producție a cărnii a fost de 2,4 ori mai mic în comparație cu necesitatea, laptelui și produselor lactate – de 3,4 ori mai mic, ouălor – de 1,5 de ori, cartofului – de 3,5 de ori, legumelor – de 1,6 de ori etc.” (САКОВИЧ, 2020). Situația actuală privind securitatea alimentară autohtonă este absolut inadecvată a locului (timpului) și cere îmbunătățiri radicale și urgente.

Alături de structura inadecvată a sectorului de producție agricolă este de menționat investițiile aproape simbolice în acest domeniu de activitate economică, precum și înzestrarea lui tehnică la nivelul anilor din secolul trecut.

Este indiscutabil, că restructurarea sectorului agricol (reorientarea exploatațiilor agricole spre producerea prioritară a produselor cu valoarea adăugată sporită, după calculele noastre – produselor cu potențial economic de 100 mii lei și mai mult ca valoarea produsului brut în calcul la 1 ha de suprafață) și restructurarea datoriilor enorme, în majoritatea cazurilor – istorice, trebuie să fie efectuate concomitent, după un scenariu bine argumentat și aprobat atât la nivel de stat, cât și la nivelul creditorilor externi ai Republicii Moldova.

În ce privește factori disponibili de dezvoltare dinamică a sectorului agricol în Republica Moldova, ele sunt multiple și bine cunoscute.

Cel mai important din acestea îl constituie forța de muncă, prezența masivă (comparativ cu alte țări europene) atât a specialiștilor (întreprinzătorilor), cât și lucrătorilor cu potențial real de a fi angajați în câmpul muncii. Cu toate că este în permanentă micșorare (relativă și absolută), populația rurală în Republica Moldova (în ansamblu pe țară) stabil depășește ponderea de 50,0 la sută și constituie, la 1 ianuarie a.2019, 56,9% sau 2015,2 mii locuitori.

De menționat, că densitatea populației rurale în Republica Moldova, constituind mai mult de 59,5 locuitori în calcul la 1 km², este cea mai înaltă de pe continentul european. Corespunzător, factorul forței de muncă este favorabil dezvoltării diferitelor activități economice în spațiul rural cu prioritate indiscutabilă a producției agroalimentare.

Al doilea după număr (dar nu și după importanță), factor de producție agricolă îl constituie fondul funciar al Republicii Moldova, extins pe o suprafață de 3384,7 mii ha (în ansamblu pe țară), din care mai mult de 2073,0 mii ha sunt prezentate de către terenuri cu destinație agricolă, 452,1 mii ha – terenurile fondului silvic și 86,7 mii ha – terenurile aquatice. Este de menționat, că alături de suprafețele susmenționate, numite – extravilane, în activitatea agricolă pot fi eficient utilizate și încă 314,0 mii ha – terenuri de plasare a localităților (intravilan) și, chiar, încă 399,3 mii ha – terenurile fondului de rezervă, destinate dezvoltării sociale a satelor (comunelor, orașelor etc.), inclusiv prin folosirea lor în calitate de pășuni, fânețe etc.

Alături de dimensiuni considerabile ale suprafeței (pământul uscat și suprafețele aquatice) care, în medie pe țară, ocupă aproape 1,0 ha în calcul la un locuitor, inclusiv – 0,59 ha – terenuri cu destinație agricolă este de menționat și calitatea excelentă a solului, prezentat preponderent prin cernoziomuri moldovenești cu bonitatea medie de 63,0 de baluri (din maximum posibil – 100 baluri) (ARFC RM, 2008).

Alături de factori anterior enumerate de influență pozitivă asupra dezvoltării sectorului agricol autohton, este de indicat și factorul plasării geografice favorabile a teritoriului țării. Se are în vedere faptul că Republica Moldova este plasată practic în centrul geografic al continentului european, dispune de rețeaua bine dezvoltată a căilor auto, feroviare, fluviale și a celor aeriene prin care este legată atât cu țările vest- și esteuropene, cât și cu țările din sudul și nordul al continentului european. Ca urmare, se constată prezența practic nelimitată a piețelor externe de realizare a produselor agroalimentare, inclusiv, fructelor și/sau legumelor, preconizate de a fi consumate în stare proaspătă, ceea ce este foarte important, dat fiind faptul că capacitățile pieței interne de consum al acestor produse sunt relativ limitate atât după volumul lor absolut, cât și după prețurile relativ mai mici (în comparație, de exemplu, cu țările Uniunii Europene).

În calitate de primul pas pe calea diversificării procesului de producție în sectorul agroalimentar este preconizată elaborarea unui catalog de proiecte investiționale sub forma de întreprinderi agricole private de dimensiuni mici și/sau mijlocii pentru ambele, fito- și zootehnie, bazate pe tehnologii moderne, adaptate condițiilor actuale ale Republicii Moldova.

Este de subliniat și de accentuat atenția beneficiarilor potențial existente a proiectelor susmenționate asupra faptului că baza metodică și metodologică modernă privind elaborarea proiectelor investiționale pentru sectorul agroalimentar al Republicii Moldova a fost elaborată și consecutiv, aprobată (în mod stabilit), în cadrul Institutului Național de Cercetări Economice. În

baza abordărilor metodice și metodologice susevidențiate în cadrul proiectului științific instituțional „Elaborarea instrumentelor economice noi de evaluare și stimulare a competitivității agriculturii Republicii Moldova pentru anii 2020-2023” în a.2020 au fost deja elaborate primele patru proiecte investiționale pentru sectorul agroalimentar [5; 6; 7; 8].

Experiență tristă a primelor luni de răspândire a virusului COVID-19 pe tot globul pământesc în mod definitiv ne demonstrează pericolul creșterii alarmante a contaminării oamenilor cu această viroză în dependență de densitatea populației și concentrarea ei pe unele teritorii relativ mici. După cum a fost deja menționat, anume orașele și municipiile mari, de regulă – capitalele statelor respective, centrele lor industriale, financiare etc., devin cele mai grav afectate de către pandemia în cauză. Datele statistice ne informează că 90 la sută din numărul total al persoanelor contaminate le constituie locuitorii orașelor și municipiilor mari.

Pentru Republica Moldova această constatare indiscutabilă este însoțită de faptul, că diversificarea anterior prognozată a producției agricole, crearea în spațiul rural locurilor noi de muncă, mai ales – în ramurile de producție a mărfurilor, nu poate să fie practic materializată, dacă nu vor fi, cel puțin, oprite (ca să nu spunem – readresate) fluxurile emigraționiste ale locuitorilor satelor spre orașele și/sau municipiile țării, ba chiar, peste hotarele ei.

Se are în vedere egalizarea treptată a condițiilor de trai în spațiul rural cu cele din orașele și municipiile țării. Cu toate că problema în cauză există zeci și chiar, sute de ani, devine clar, că soluționarea ei n-are alternative. Din alt punct de vedere, atunci când numărul populației urbane a fost relativ și absolut mic, evident, orașele și municipiile țării n-au avut posibilitate de a susține localități rurale financiar, de a trimite la sate firme de construcții capitale, materiale de construcții, sursele energetice etc.

Concomitent cu schimbarea (de fapt – inversarea) proporției dintre sat și oraș (cel puțin, la nivel demografic), situația se schimbă radical. Autorități municipale, Guvernul Republicii Moldova trebuie să reorienteze alocări de finanțe, ulterior – proiecte de concurs, capacități de producție, forța de muncă etc. anume spre dezvoltarea mai accelerată a spațiului rural. Se are în vedere, în primul rând, dezvoltarea infrastructurii socio-economice a satelor moldovenești, inclusiv – drumurilor, rețelelor energetice (electricitate, gazoducte), apeductelor, canalizării, comunicațiilor de telefonie staționară și/sau mobilă etc.

Fiind apreciat în condițiile pandemiei COVID-19 sistemul economic, bazat pe relațiile pieței libere, nu ne garantează că produsele alimentare de import sunt și/sau vor fi permanent și ușor accesibile. Odată cu blocarea căilor de acces într-o țară sau altă, la fel de operativ și fără de nici o explicație (dare mite – scuzele) vor fi blocate și căile de export (pentru țările-exportatoare, ex., Olanda) și/sau căile de import (pentru țările-importatoare) a produselor alimentare. În cel mai bun caz relațiile export-import pot fi prelungite, însă prețurile pentru mărfurile respective vor deveni, practic, inacceptabile pentru majoritatea covârșitoare a populației țărilor de import.

Esența acestei constatări este bazată pe fapte că în condițiile globalizării activității economice (puternic devalorizate sub influența pandemiei COVID-19) nimeni n-a anulat regulă anterior existentă de supraviețuire în condițiile critice. Regulă respectivă este pe larg utilizată în toate țările lumii, care dispun de flotul submarin și înseamnă, că în cazul situațiilor extraordinar de periculoase (incendiu, explozie etc.), toate secțiile submarine sunt autoizolate în mod automat. Deci, fiecare secție va supraviețui independent.

Concluzii și recomandări

1. Concluzii, trase din lecția COVID-19, la fel ca și de la alte lecții analogice (imaginabile sau reale), sunt simple: cu toate că fiecare stat național constituie o particică a civilizației umane de pe globul pământesc și participă activ în funcționarea economiei globale, în situații de risc exagerat, provocat de apariția fenomenelor respective, fiecare stat trebuie să fie pregătit de a supraviețui în regim de izolare sau, cel puțin, autoizolare. Autoasigurarea alimentară deplină la nivel de stat constituie cea mai importantă caracteristică stabilității și prosperității socio-economice a statelor lumii și trebuie să fie strict respectată de către forțele politice, cele de administrare publică (centrală și locală), corespunzător, cele la nivel de familie și, chiar, la nivel personal.

2. Atât din punctul de vedere a asigurării securității alimentare, cât și din considerentele împiedicării procesului de contaminare a populației cu corona-virus COVID-19 desconcentrarea populației pe teritoriul țării constituie un remediu de eficiență indiscutabilă și relativ ușor realizabil. Spre deosebire, de exemplu, de statele baltice (Letonia, Lituania, Estonia) sau alte state europene (ex., Polonia), populația Republicii Moldova n-a fost excesiv concentrată în orașele mari la etapele precedente (istoric) de dezvoltare. Corespunzător, nici la ziua de astăzi nu este necesar să fie distruse și/sau lichidate unele localități din spațiul rural sub pretextul că statul, admitem cazul, nu are bani pentru susținerea funcționării fie școlilor, fie grădinițelor de copii, clinicilor, farmaciilor etc.
3. Cu toate că infrastructura socială și cea de producție în spațiul rural este relativ slab dezvoltată, drept cauza principală a procesului stabil și de lungă durată a depopulării satelor moldovenești o constituie lipsa locurilor bine plătite de muncă. Concomitent cu privatizarea în masă a terenurilor agricole, cu simplificarea la maximum structurii produselor agricole sectorul agrar, în calitate de domeniul principal de activitate economică în spațiul rural, practic, a ramas fără fondul de salarizare. Dacă, de exemplu, fondul remunerării salariaților (lucrătorilor înăimiți) în ramura comerțului constituie 377,3 lei în calcul la fiecare 1000 de lei de valoare adăugată brută nou creată (pentru anul respectiv), în domeniul sănătății și asistenței sociale – 837,8 lei și în ramură învățământului – 891,8 lei, atunci în sectorul agrar (agricultura, silvicultura și pescuit) în calcul la fiecare 1000 lei de valoare adăugată brută volumul total al remunerării salariaților constituie numai – 96,4 lei.
4. Sectorul agrar, care produce aproape jumătate de producție-marfă în Republica Moldova, care formează mai mult de 12,5 la sută din valoarea adăugată brută (componentul principal al PIB-ului țării), primește în circuitul său de piață abia 3,1 la sută față de volumul total al salarizării pe economie națională.
 Ca consecință, tot spațiul rural este lipsit, practic, de activitate de comerț. Cu excepția volumelor mici (neesențiale) de produse alimentare, pentru orice cumpărătură importantă locuitorii satelor, în caz de necesitate, trebuie să facă drumul spre orașele sau municipiile țării.
5. In ce privește condițiile de trai, evident există o diferențiere enormă dintre spațiul rural și cel urban. Cu toate că distanța de asigurare cu diferite dotări tehnice și/sau servicii comunale se micșorează tratat, la ziua de astăzi ea rămâne, încă, destul de semnificativă (tab. 2).

Tabelul 2 Înzestrare tehnică a locuințelor din spațiul urban și cel rural*

procente

Denumirea facilităților	Spațiul urban					Spațiul rural				
	2000	2010	2015	2018	2019	2000	2010	2015	2018	2019
1. Apeducte	77,0	82,8	86,3	89,4	89,6	10,3	20,2	31,7	36,1	37,1
2. Canalizare	75,9	82,7	85,8	85,0	85,4	4,7	19,6	31,6	35,7	36,6
3. Încălzire de la cazan (centrală)	74,8	77,6	80,5	83,5	83,8	1,3	8,6	15,7	17,1	17,3
4. Baie	66,0	75,0	79,2	59,5	59,9	4,4	11,2	18,4	21,3	21,7
5. Gazoducte	91,0	92,6	94,4	93,0	93,2	78,2	84,9	87,4	88,0	88,0
6. Sistem de alimentare cu apă caldă	55,2	66,6	72,5	62,2	62,6	0,4	6,4	12,2	14,5	14,8
Fondul locativ, total (mil. m ²)	28,1	30,4	32,5	38,7	39,4	47,5	48,9	49,0	49,1	49,1

* *Datele Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova (Anuarele statistice pentru anii respectivi)*

Având ca scop combaterea răspândirii virusului COVID-19, cele mai importante sunt anume primele patru poziții din tab.2, mărimea cărora (în comparație cu spațiul urban) în prezent este de 3÷4 ori mai mică. Deci, ca exemplu, asigurarea cu apeducte a localităților rurale devine o problemă de importanță majoră nu numai pentru locuitorii satelor, dar și (în primul rând) pentru autoritățile de administrare publică locală.

6. Este de subliniat faptul că, lungimea rețelelor de gaz în localitățile rurale deja este de 2,3 de ori mai mare în comparație cu cea din spațiul urban. La rândul său, eficiența investițiilor în

gazoducte rurale este tot de 2,3 de ori mai mică, iar termenul de recuperare a investițiilor mult mai lung în comparație cu rețelele respective din spațiul urban.

Reieșind din aceste considerente se propune că în fiecare sat (comună) să fie identificate așa numite ”centre de gentrificare”, adică centrele de concentrare urbanistică (cel puțin pentru construcții noi), care, cu ajutorul statului vor fi asigurate cu drumuri asfaltate, străzile iluminate, cu tot complet de rețelele ingineresti, inclusiv, apeducte și rețelele de canalizare.

Prin această modalitate de restructurare a spațiului rural suprafețele enorme ale terenurilor agricole (314,0 mii ha – în ansamblu pe țară, care în prezent constituie intravilanul localităților) cel puțin parțial vor fi reprofile și utilizate pentru plantarea culturilor agricole intensive și superintensive, precum și înființarea fermelor agricole mici sau mijlocii din sectorul zootehnic (pe marginile satelor). Se are în vedere, în primul rând, utilizarea rațională a loturilor de terenuri agricole de pe lângă casă (sute și mii la număr în fiecare sat) demult părăsite și lipsite de orice perspectivă de a fi cumpărate și/sau utilizate după destinație.

Conform ultimului Recensământ al populației și locuințelor, numărul total al locuințelor abandonate (la timpul respectiv) în spațiul rural a constituit 131250 unități și, evident, în perioada de atunci a fost majorat considerabil (Recensământ Populației și Locuințelor, 2014).

7. Fiind desconcentrată în teritoriu după scenariul susmenționat, fiind asigurată cu condiții decente și sănătoase de muncă și de trai, populația rurală a țării va fi mai accentuat protejată contra riscului molipsirii atât cu virusul COVID-19, cât și contra altor genuri de epidemii și pandemii.

Principalul, însă, a fost, este și va fi funcția asigurării securității alimentare a țării, pe care locuitorii satelor vor exercita nemijlocit la locul lor de trai.

Bibliografie:

1. «Продовольственная безопасность. Кто прокормит сибиряков во время пандемии?», еженедельник «Аргументы и факты» «АиФ в Восточной Сибири», №16, 15.04.2020
2. GABRIEL NEGREANU, ”Apel a sute de grupuri către guverne. Pandemia de COVID-19 a amplificat criza alimentară. Milioane de oameni sunt expuși riscului de foamete fără ajutor urgent”, Mediafax, ro., 20.04.2021
3. САКОВИЧ, В. А., «Продовольственная безопасность Республики Молдова (в контексте современной мировой продовольственной проблемы)», Академия Экономических Знаний Молдовы, Кишинев, 2020, p. 409
4. *Cadastru Funciar al Republicii Moldova la 1 ianuarie 2008*, Agenția Relații Funciare și Cadastru a Republicii Moldova, pag.975
5. STRATAN, A., BAJURA, T., TUREȚCHI, V. *Proiectul investițional de tip model pentru sectorul agrar - înființarea firmei de producere a alunelor de pădure „Alunelul - prim” SRL*, Ch., INCE, 2020, 88 p., ISBN 978-9975-3463-2-0
6. BAJURA, T., ROMANCIUC, A. *Proiectul investițional de tip model pentru sectorul agrar - întreprindere de prestare a serviciilor de mecanizare, de transport, de reparație și deservire tehnică a mașinilor agricole „Alfa-agrotehservis” SRL*, Ch., INCE, 2020, 86 p., ISBN 978-9975-3463-1-3.
7. IAȚIȘIN, T. *Proiectul investițional de tip model – înființarea plantațiilor viticole și producerea strugurilor de masă de calitate: cazul „Moldova–prim” SRL*, Ch., INCE, 2020, 108 p., ISBN 978-9975-3463-6-8
8. CEBAN, An. *Proiectul investițional de tip model pentru proprietarii privați privind inițierea unei fermei de nutrie*, Ch., INCE, 2020, 73 p.
9. *Recensământ Populației și Locuințelor*, Biroul Național de Statistică al Republicii moldova, Ch., 2014